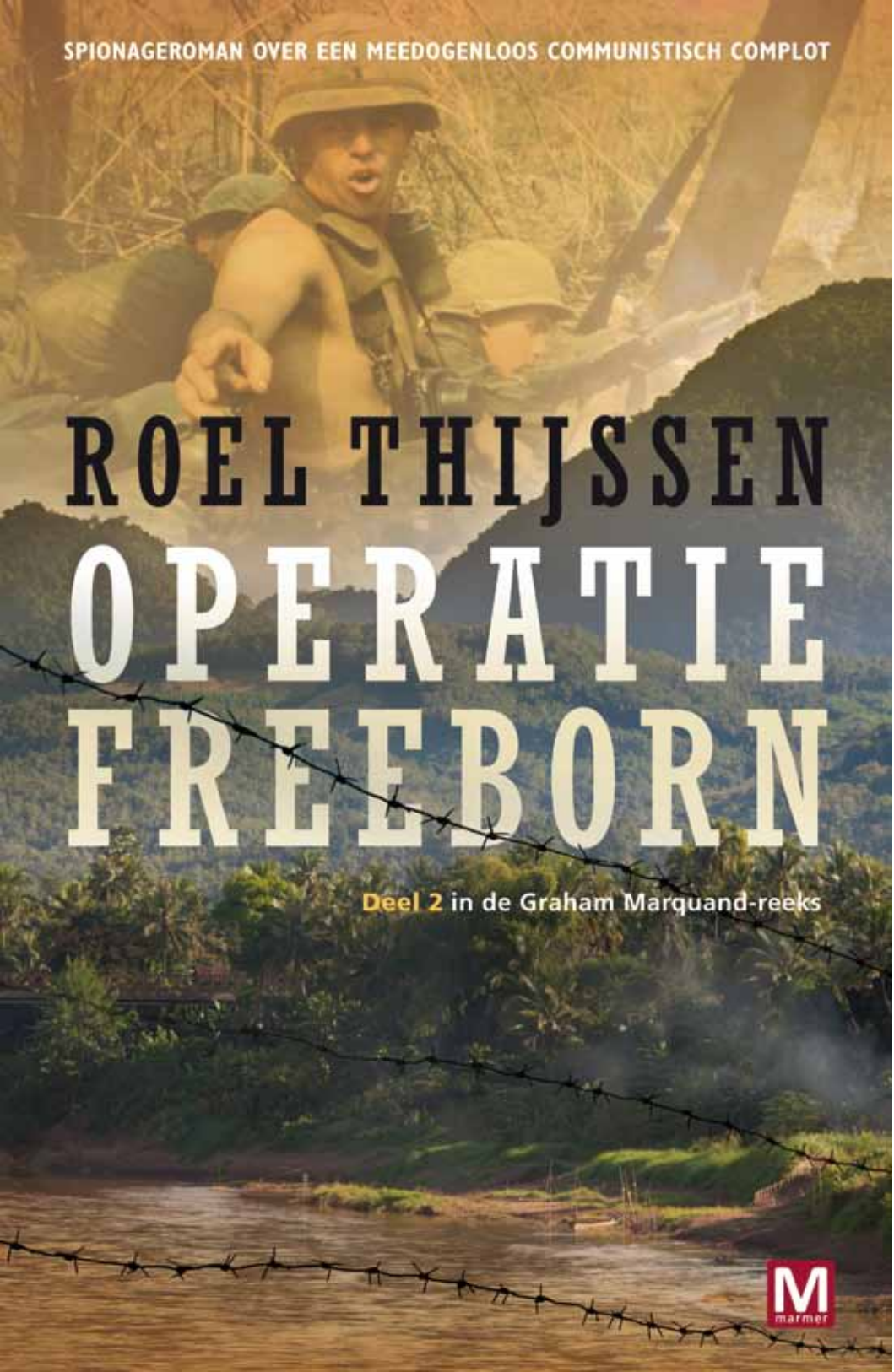

SPIONAGEROMAN OVER EEN MEEDOGENLOOS COMMUNISTISCH COMLOT

ROEL THIJSSEN
OPERATIE
FREEBORN

Deel 2 in de Graham Marquand-reeks

M
marmes

ROEL THIJSSSEN

OPERATIE
FREEBORN

*Voor Marco, de fotograaf met altijd
één oog voor het grote plaatje en
één voor het fijne detail.*

ONDERHUIDSE VELDSLAGEN

‘Tout homme ressemble à sa douleur.’
(‘Ieder mens lijkt zijn pijn’)

– ANDRÉ MALRAUX

PAUL MARQUAND ONTWAAKTE UIT HET ZOVEELSTE HAZEN-slaapje door een hevige aandrang in zijn darmen. Hij probeerde de kramp te doorstaan, hoewel hij zich direct realiseerde dat hij daarmee slechts een uitstel van enkele minuten bereikte. Hij kon roepen om een van de bewakers, maar die zouden hem negeren. Ze zouden wachten tot hij zweeg en dan grijnzend aannemen dat hij zichzelf had bevuild. Paul mocht niet vergeten dat hij een straf onderging, ook al had niemand dat met zoveel woorden gezegd. Hij had geen muskietennet omdat het zogenaamd gewassen had moeten worden en maar niet wilde drogen, en zijn benen waren officieel alleen maar geketend omdat de bewakers nu eenmaal niet het risico mochten nemen dat hij de jungle zou inlopen en zou verdwalen en creperen. Het was volkomen duidelijk dat hij gestraft werd.

Hij opende zijn rechteroog, wat hem moeite kostte omdat er een muggenbult op zat, en tuurde door de tralies van zijn nachthok. Godzijdank was de zon al op. Dat verklaarde de afwezigheid van gezoem. Paul probeerde op één elleboog half overeind te komen. Zijn lippen waren gespleten en zijn lichaam leek bezaaid met bulten, overal hadden de bloedzuigende insecten hun naald door de dunne stof van zijn zwarte pyjama weten te steken. Niet voor de eerste keer vroeg hij zich

af hoeveel bloed ze konden zuigen voor er enkel nog lucht door zijn aderen zou stromen.

Een kip paradeerde voor zijn kooi heen en weer. Met mechanische bewegingen pikte het beest naar wormen in de grond, tot twee handen het dier van achteren vastgrepen. De kip protesteerde luid kakelend en zweeg van het ene moment op het andere toen de handen haar de nek omdraaiden. De soldaat lachte vriendelijk naar Paul, pakte de dode kip bij de poten vast en liep weg.

Vreten, dacht Paul, zelfs 's ochtends vroeg zijn ze al bezig met het vreten van die dag. Rijst koken, kippen plukken, varkens slachten, bananen pellen. Hij stelde met verbazing vast dat de beelden van gekookt voedsel hem niet bekoorden. Dat was voor het eerst. Gewoonlijk brachten ze hem het water in de mond. Hoe magerder hij was geworden, hoe meer zijn gedachten rond eten waren beginnen te draaien. Hij herinnerde zich verrassend gedetailleerd kerstmalen van lang geleden en stelde in zijn hoofd het ene menu na het andere samen. Maar vandaag kon het hem niet meer verrukken. Geen eten meer voor hem, alleen nog maar slaap, onder of zonder een muskietennet.

Hij liet zijn gezicht weer op de koele grond rusten. Een stem in zijn hoofd waarschuwde hem dat hij een grens had overschreden. Niet genoeg kunnen eten was één ding, niet meer willen eten was het einde. Hij had het gezien bij Hagerty. Ze hadden een deel van hun eigen hongerporties voor hem afgegaan en hem gedwongen te eten. Eerst had hij het nog door zijn strot laten duwen, maar op den duur had hij het uitgespuwd. Daarna was de koorts gekomen, het ijlen en ten slotte het coma. En bij Lansky, de ene dag nog een wandelend geraamte vol wilskracht, de volgende een liggend skelet zonder levenslust. Was het nu zijn beurt?

Paul dacht aan de Vietnamese soldaten die hen bewaakt hadden, aan hun onverschilligheid tegenover het lijden en

wegkwijnen van de gevangenen. Enkel als er te veel Amerikanen dreigden te overlijden grepen ze in, met extra rijst en soms met antibiotica. Maar dat was nog in de jungle van Zuid-Vietnam geweest, waar ze het bevel hadden gekregen in ieder geval een bepaald aantal krijgsgevangenen de grens over te smokkelen. Hier, in dit Noord-Vietnamese kamp, waren voldoende Amerikanen. Hier was het belangrijker dat die deden wat de propagandisten van het NVA van hen verlangden dan dat voorkomen werd dat ze nutteloos vegeteerden.

Een vogel vloog krijsend op uit een van de bomen, gelach waaide naar hem toe van verderop, en op enkele centimeters van zijn hoofd zag hij de eerste mieren van de nieuwe dag lopen. Ze leken soldaten van een heel ander leger, op weg naar een miniatuurversie van het kamp waarin Paul was opgesloten.

Als ik niet meer eet, hoe lang duurt het dan voordat de koorts komt, het ijlen en het coma? Direct daarop vroeg hij zich af: en is dat dan zo erg?

De waarschuwend stem liet zich weer horen: Je bent te jong om dood te gaan! Je raakt hier wel uit! De oorlog duurt niet eeuwig! Hij kende de woorden, maar ze hadden de kracht van een afgezaagde litanie. Ze klonken als het credo van een katholiek die zijn geloof al had afgezworen maar voor de omgeving nog verborg dat hij atheïst was geworden.

Paul beseftte dat hij geen keus meer had. Hij moest Günther opnieuw onder ogen komen en alles schrijven en ondertekenen wat die van hem verlangde. En als hij na de oorlog voor een krijgsraad gedaagd werd, dan was dat maar zo. Beter ontevold ontslagen of naar de gevangenis dan dood. Doodgaan kon altijd nog.

'*Bao Dau!*' riep hij. Hij hoorde zelf hoe iel zijn stem klonk. Het was maar de vraag of de bewakers hem konden horen, en dan was het nog onzeker of ze erop zouden reageren.

Hij onderbrak zijn roepen toen een nieuwe kramp zijn buik in tweeën leek te splijten. Tegelijk vroeg hij zich af hoe hij ooit de energie had kunnen opbrengen om een ontsnappingspoging te wagen.

Het was kort na hun gevangenneming geweest. De verbetering over het feit dat hij in handen van de vijand was gevallen had zijn geest dagenlang beneveld. Hij had alles amper één keer meegemaakt – een patrouille in de Mekongdelta, een nachtelijke beschieting, een valstrik in de Hooglanden – en nu was het al afgelopen. De Noord-Vietnamezen hadden hem en de andere overlevenden samengevoegd met een tweede groepje, dat nadien weer was uitgebreid met enkele individuele krijgsgevangenen. Het groepje bestond uit infanteristen van een andere compagnie uit dezelfde divisie, net zo groen en onervaren als zichzelf. Het was of hun bewakers een spiegel hadden gebracht waarin ze konden kijken naar hun eigen ongelovige en angstige gezicht, hun eigen vervuilde en gescheurde uniform. Maar de individuele militairen waren uit ander hout gesneden. Het waren de overlevende piloten en *gunners* van twee door de NVA neergehaalde gevechtshelikopters, veteranen, die maar aan één ding dachten: ontsnappen, nu het nog kon. Ze namen automatisch de leiding en smeedden de bonte verzameling om tot iets dat weer leek op een eenheid.

Dat laatste was zeer tegen de zin van hun bewakers geweest. De luitenant die het bevel voerde werd nerveus over de tegenstand die hij instinctief voelde groeien. Het was niet dat de krijgsgevangenen zich ongehoorzaam gedroegen, maar er broeide iets in de rangen. De man was zichtbaar blij toen hij hen na kon overdragen aan een andere eenheid, bestaande

uit Zuid-Vietnamese Vietcong guerrillastrijders en NVA-verken-
ners.

Drie dagen hadden de manschappen overdag gerust en 's avonds en 's nachts gelopen. Paul was al snel alle gevoel voor richting kwijtgeraakt, maar een van de piloten had gezegd dat ze westwaarts gingen. Hoewel door de hoogte de temperatuur overdag meeviel, brandde de zon ongenadig. Neuzen begonnen te vervellen en lippen te scheuren. 's Nachts daarentegen daalde de temperatuur tot net boven het vriespunt. Iedereen was blij in beweging te zijn. Bovendien hoefden ze niet uit te kijken voor boobytraps en verraderlijke aanvallen van Vietnamese sluipschutters. Ze hielden zich niet in en riepen of schopten als het hun niet snel genoeg vooruitging en ze de indruk hadden dat een gevangene aan het lijntrekken was. 'Chay!' ving Paul geregeld op, een woord dat iets moest betekenen als 'doorlopen!'.

Hij was uitgeput toen ze eindelijk aankwamen bij wat hun eerste junglekamp zou zijn. Hoewel ze overdag hadden kunnen rusten, hadden de Vietnamezen hun weinig te eten gegeven. Bananen, sommige duidelijk nog niet rijp of juist al overrijp, rijst uit hun eigen rantsoenen en noten. Het was nauwelijks genoeg om het toenemend hongergevoel te stillen: of je een branddeken in een gloeiende vulkaankegel smeedt. Ook water kregen ze te weinig. De thee bij aankomst kon de dorst niet verdrijven. Ze werden opgesloten in houten kooien, maar omdat het kamp nog niet gereed was de volgende dag er al weer uit gehaald om mee te werken aan de voltooiing ervan. Paul werd samen met een van de piloten aan het omzagen van een boom gezet. De lange mars, het slapen in stukken en brokken en het gebrek aan voedsel hadden Paul afgemat en murw gemaakt. De vastberadenheid van de piloot en de andere vliegeniers had zijn afstomping doen afnemen. Hij had oog voor de blikken die de piloot – een bijna twee meter lange kerel die

Dauids heette – met een copiloot uitwisselde. Zodra hij had gemerkt dat hun bewaker geen woord Engels sprak, had hij tussen zijn tanden gezegd: ‘Ik ga met jullie mee.’

De bewaker had hem iets toegeschreeuwd dat ongetwijfeld ‘Kop dicht!’ betekende, maar Dauids had Paul even recht in de ogen gekeken en geknikt. Althans, zo leek het. De hoofdbeweging kon ook simpelweg het gevolg zijn van het mechanische heen en weer gaan van de zaag.

Paul had verwacht dat de twee een plan hadden, ingenieus of eenvoudig, maar in ieder geval een plan. Hij had gezien dat het junglekamp zich in een bosrijk gebied bevond, hoog maar ver onder de boomgrens, en op de rand van een slenk of een andere inzinking in het landschap. Hij rook de nabijheid van water en vermoedde een riviertje, maar van menselijke bewoning was geen spoor. De kans dat ze na hun ontsnapping zouden verdwalen en verhongeren leek hem even groot als de mogelijkheid dat ze ergens een dorp binnenliepen of een geasfalteerde weg zouden vinden.

Was het een plan of een ingeving? Toen de mannen verzameld werden om terug naar het kamp te worden gebracht, liet Dauids zich simpelweg in het lange gras vallen. Paul zag hem weggrollen, waarbij de daling van het terrein hem automatisch snelheid verleende. Hij lette op het gezicht van de bewaker toen die zich terug omdraaide. De man had niks gezien. Maar het besef dat er iemand ontbrak drong al snel tot de Vietnamees door. ‘*Thoat!*’ riep hij, hij wees in de richting die de piloot schijnbaar gevluht was en zette zich in beweging.

Paul stond aanvankelijk aan de grond genageld, en besloot toen eenvoudigweg van de verwarring gebruik te maken. In plaats van een andere kant uit te hollen liep hij de bewakers achterna. De Vietnamezen die hem zagen lopen moesten even in de veronderstelling hebben verkeerd dat hij hun kameraden ging helpen de Amerikanen te vangen. De verwarring was vol-

doende om hem enkele seconden voorsprong te bezorgen. Tegen de tijd dat ze beseften dat hij niets anders was dan een extra ontsnapte was hij achter de bomen verdwenen.

Al snel was hij een andere kant uit gerend. Zo ver mogelijk van het lawaai vandaan. Achter hem klonken schoten en uitroepen, maar niemand leek het op hem gemunt te hebben. De geluiden verwijderden zich. Hij lette op zwiepende takken en losliggende wortels, maar kon niet voorkomen dat er van alles in zijn gezicht sloeg en dat hij tweemaal bijna struikelde. Het ging omlaag en bleef omlaaggaan. Het zweet brak hem uit, zijn adem float door zijn keel, zijn hart leek harder te slaan dan het ooit in zijn leven gedaan had. Paul zag vlekken voor zijn ogen maar bleef doorhollen, letterlijk en figuurlijk steeds meer blindelings.

Hij had het gevoel te zullen flauwvallen toen hij eindelijk stopte bij een grote, met klimplanten overwoekerde steen. Minutenlang was zijn geest bezig een vorm van controle te herkrijgen over zijn lichaam, dat trilde en zweette. Daarna was hij gaan zitten. De liaanachtige takken en bladeren gaven hem beschutting, wel kropen er allerlei insecten overheen. Zijn verstand zei hem dat hij in beweging moest blijven, maar zijn spieren weigerden dienst. De adrenaline die hem in staat had gesteld een afstand van honderden meters af te leggen. leek als afgewerkte motorolie uit zijn lijf te druppen.

Boven zich hoorde hij stemmen en krakende takken. De Vietnamezen deden geen moeite zich stil te houden. Ze wisten dat er zich in dit gebied geen vijanden met wapens bevonden. Paul was de korte afstand teruggekeerd naar de steen en was er zo goed en zo kwaad als het ging onder gekropen. Even, toen er boven hem voetstappen te horen waren die zich vervolgens verwijderden, leek zijn list te slagen, maar plotseling prikte de loop van een AK-47 in zijn schouder en klonk er een gesnauwd bevel.

Twee bewakers hadden hem gevonden. Al scheldend duwden ze hem voor zich uit. Terwijl hij terug naar boven liep merkte hij dat hij er verkeerd aan had gedaan naar links af te buigen. Hij was veel dichterbij het kamp gebleven dan de twee piloten. De Vietnamezen hadden hem slechts schuin hoeven af te snijden.

Aan de ingang van het kamp stond een man op hen te wachten, de handen triomfantelijk in de zij geplant. Een junglehoed en een zonnebril verborgen het grootste deel van zijn gezicht, maar niet de triomfantelijke grijns. Paul zag ook dat hij een blanke was en geen Aziaat.

‘Een van je vriendjes is al dood, de andere krijgen we nog wel. En als wij hem niet pakken, maakt de jungle wel korte metten met hem.’

Het Engels klonk grammaticaal perfect maar verried een Europees accent.

‘Dit is je eerste les dat meewerken meer oplevert dan tegenwerken.’

Het klonk Duits, registreerde Paul, zoals de slechteriken spraken in oorlogsfilms.

Dat was zijn kennismaking met Günther geweest.

‘Ik ben blij dat je hebt ingezien dat het Volksfront gelijk heeft. Maar we hebben je dan ook tijd genoeg gegeven om alle standpunten nog eens goed te overdenken.’

Günthers stem klonk vriendelijk, als altijd. Hij sprak weer in de derde persoon, alsof het Volksfront van Vietnam zijn personificatie vond in hem. En hij sprak weer in verhullende termen. Niemand had Paul opgesloten, welnee, hij had zelf de tijd genomen alles nog eens goed te overdenken; zonder eten, zonder muskietennet, alsof beroerde omstandigheden het denken

enkel konden aanscherpen. Paul knikte instemmend, maar hij kon het niet opbrengen erbij te glimlachen. Zijn keel was droog van de dorst en hij durfde zijn rechterbeen niet stilhouden, uit angst anders zijn sluitspieren niet meer te kunnen beheersen en de stoel waarop hij zat te bevuilen.

Günther negeerde Pauls zichtbare tekenen van ongemak en praatte tegen hem of hij op theevisite was gekomen.

‘Je landgenoten bombarderen ons dagelijks. Ze maken willekeurige slachtoffers onder de burgerbevolking, vernietigen de oogst, vernielen de bruggen en voorraadschuren. Ik hoef jou niet meer uit te leggen dat het weinige voedsel dat er is allereerst naar de soldaten, de fabrieksarbeiders en de boeren gaat. Eigenlijk sparen de Vietnamese vrouwen en kinderen zich de rijst uit hun mond door jullie te laten voeden in plaats van te laten creperen. Dan is het minste wat je kunt doen je beperkte bijdrage leveren aan het beëindigen van deze zinloze slachting.’

Paul knikte. Hij had het allemaal al vaker gehoord. Er kwam hem een opmerking in gedachten over de ‘broederhulp van de socialistische landen’, maar hij sprak die niet uit. De wijsneus uithangen had hem de voorbije weken al genoeg in de problemen gebracht. Toch zag hij de grijze wenkbrauwen van de Oost-Duitser even omhooggaan, alsof hij Pauls gedachte gelezen had.

‘Ja ja’, zei hij. ‘Het minste wat we kunnen doen is publiekelijk onze hoop uitspreken dat de oorlog snel beëindigd wordt.’

Günther glimlachte. ‘Het Volksfront wil zijn gevangenen zo menselijk mogelijk behandelen, maar als voedsel en medicijnen schaars zijn, moeten er keuzes gemaakt worden. Pijnlijke keuzes. Wie volhardt in zijn misdaden heeft geen recht op menselijkheid.’

Paul liet zijn hoofd weer op en neer gaan, besefte toen dat dit gebaar misschien niet meer volstond en voegde er haastig aan

toe: 'Ik begrijp het. Ik volhard niet meer in mijn misdaden. Ik wil leren van mijn fouten en vooruitgang boeken.'

De laatste zin ontglipte hem. Het communistisch jargon lag blijkbaar al kant-en-klaar in zijn onderbewustzijn. Dan hadden al die maanden van indoctrinatie toch hun sporen nagelaten. Günther merkte het blijkbaar ook, want zijn glimlach verbreedde zich tot een gulle lach. Hij ontblootte een vals gebit dat met metalen haakjes vastzat aan vier resterende gelige hoektanden: 'Bravo. Dan mag je gelijk de daad bij het woord voegen. Je weet wat je moet schrijven. En dit keer zonder dubbelzinnigheden en halve waarheden waarachter je je kunt verschuilen.'

Hij wees naar een stapel onbeschreven vellen en een vulpen die voor hem op tafel lagen en schoof ze naar hem toe.

Geen drinken, geen eten, geen bezoek aan de latrine voor de ander alles gelezen en goedgekeurd had, besepte Paul. Met uitstel trof hij enkel zichzelf, tot hij op den duur de kracht niet meer had om te schrijven, zelfs als hij het dan wel zou willen.

Hij schroefde de dop van de pen en formuleerde de eerste woorden van wat nu zijn paspoort naar het overleven, maar ooit wellicht zijn doodvonnis zou zijn.

De thee leek een godendrank, niet zozeer door de blaadjes die lang in het hete water hadden mogen liggen als wel door de honing die erin was opgelost. Paul dacht aan de mede die dode Germaanse krijgers te drinken kregen in het Walhalla, een alcoholisch brouwsel op basis van honing. Hij was nog niet eens dood en hij dronk al iets dergelijks.

Kattenkop keek toe hoe hij de thee met kleine slokjes naar binnen slurpte uit de aardewerken kom. Toen de soldaat merkte dat deze bijna leeg was maakte hij een gebaar dat op bij-

schenken duidde. Gretig stak Paul de kom naar voren. Nadat de soldaat die met het donkere, dampende vocht had gevuld, zette hij de ketel op de grond en haalde iets uit zijn ransel. Paul zag dat het een keramieken potje was waar een kleine lepel uit een opening in het deksel stak. De honing, besefte hij.

‘Drinken. Minder zwak.’

De woorden ‘boire’ en ‘moins faible’ kwamen er duidelijk verstaanbaar uit. Kattenkop was een oudere soldaat die een rudimentair Frans sprak dat Paul met zijn schoolfrans makkelijk kon verstaan. Ze hadden hem de bijnaam gegeven vanwege zijn gelige ogen en zijn dunne snor, waarvan de haren sprietig naar beide kanten uitstaken. Hij hinkte licht met zijn rechterbeen. Wanneer een van de gevangenen het merkte glimlachte hij, tikte op het been en zei: ‘*Obus. Dien Bien Phu.*’ Iedereen had inmiddels begrepen dat hij een veteraan van de Vietmin was, de communistische organisatie die tegen de Franse kolonisor had gevochten zoals de Vietcong tegen de Amerikanen, en dat hij vanwege zijn oorlogsverminking achter het front mocht dienen. Maar waarom hij met zo’n lange staat van dienst nog altijd slechts soldaat was bleef een raadsel.

Paul vertrok zijn lippen in wat hij hoopte dat als een glimlach kon worden uitgelegd. Kattenkop was een van de weinige bewakers die de Amerikanen niet onverschillig of wreed maar menselijk behandelde. Hij sloot even zijn ogen en probeerde zich te ontspannen. Een schreeuw in een van de kooien achter hem deed hem onmiddellijk weer opschrikken. Hij was vergeten dat er meer krijgsgevangenen in een kooi waren opgesloten wegens weerspannigheid. De eenzaamheid was het ergste aspect van de uren- en soms dagenlange isolatie. Sommigen probeerden die te doorbreken met klopsignalen of gefluister, maar als een van de bewakers het merkte volgde er gewoonlijk een verlenging van de straf.

‘*Respirer. Profond.*’

Paul keek niet-begrijpend naar zijn bewaker. Respirer? Wat betekende dat woord? Kattenkop zag zijn onbegrip, plaatste de ketel op de grond naast zich en ging kruislings voor hem zitten. Hij sloot zijn ogen, ademde diep in en hield de lucht vervolgens vast in zijn longen voor hij die geleidelijk liet ontsnappen. Daarna opende hij zijn ogen en wees op zijn buik.

Diep ademhalen, besepte Paul. Hij volgde het voorbeeld van de ander, waarbij de muggenbulten op zijn benen en voeten pijn deden zodra hij ze aanraakte. De hete, tropische lucht floot langs zijn rottende tanden en kiezen, dieper zijn lichaam in. Binnenhouden, dacht hij, tellen, uitlaten. Hij herhaalde de oefening enkele malen en voelde zich geleidelijk kalmer worden. De dreiging die hij van Günthers kantoor naar zijn kooi had meegenomen leek met elke ademtocht die zijn lichaam verliet minder te worden.

Hij opende zijn ogen en knikte naar Kattenkop ten teken dat hij het begrepen had. De Vietnamees ging weer op zijn hurken zitten en schonk Paul nogmaals bij. Daarna kwam hij overeind en trok zijn gezicht in een militaire plooi. Met een autoritair gebaar ordonneerde hij Paul het van bamboe vervaardigde hok in, sloot de deur en controleerde het slot.

Alsof hij zijn rol weer gaat vervullen, dacht Paul. Maar hij keek hem met een gevoel van dankbaarheid na, niet alleen wegens de extra thee en de honing, maar ook omdat Kattenkop de beenijzers niet had omgedaan. Dat zou pas vanavond gebeuren.

De bewaker keek niet meer om terwijl hij wegliep. Paul zag dat zijn uniform hem niet goed paste en ooit om een gespierder en steviger lichaam gespannen moest hebben. Zou Kattenkop aan een leverziekte lijden? Dat zou in ieder geval de gelige ogen verklaren. Chronische hepatitis was geen zeldzaamheid in dit deel van Azië.

Als hij zijn hoofd naar links boog kon hij een deel van het gevangenenkamp zien. Houten barakken en bamboegebouw-

tjes. Hij hoorde nijldige Vietnamese klanken, maar zag geen mensen. Paul sperde zijn neusgaten open en ving etensgeuren op. Zijn maag knorde en hij vroeg zich af of er vandaag bij de rijst wat varkensvlees voor hem zou zijn.

Toch weer honger, besefte hij verheugd. Ik ga nog niet dood. Vandaag tenminste nog niet.

Hij draaide zijn hoofd naar rechts en zag de overhangende takken van de bomen die pal achter de palissade van het kamp stonden. Daarachter begon direct de jungle, wist hij van de weinige uitstapjes om hout, vruchten en vis te vangen. Hij had geprobeerd een glimp van de bergen te ontwaren die al in Laos lagen, maar de bomen waren te hoog en het gebladerde was te dik. Laos. Elke keer proefde hij de naam even op zijn lippen. Het neutrale Laos. Hij kon zich voorstellen dat Amerikaanse krijgsgevangenen in een van de Beierse stalags van de nazi's met hetzelfde verlangen het woord 'Zwitserland' hadden gepreveld.

De gedachte aan Laos en Zwitserland bracht associaties met skivakanties in Vermont en Colorado. Hij herinnerde zich hoe hij en zijn oudere broer Graham de hellingen waren afgegleden, soepel en snel, zonder ooit maar een enkel te verstuiken of een been te breken. Wat zou er met Graham gebeurd zijn? Lagen zijn botten te bleken in dat deel van de hooglanden waar hun kleine eenheid door de NVA was verrast? Of was hij via het olifantsgras ontsnapt, zoals die piloot in het eerste junglekamp? Hij verdrong het idee dat zijn broer al bijna twee jaar dood was. Telkens als die gedachte opkwam voelde hij zich nog eenzamer dan gewoonlijk.

Hij zag twee van de overhangende takken heen en weer gaan en probeerde te ontdekken welk dier er tussen de bladeren bewoog. Daar was het. Iets pluizigs dat eindigde in een krul. Een kleine aap, bedacht Paul. De bomen die de Vietnamezen hadden laten staan waren vruchtdragend. Af en toe overwonnen

enkele makaken of vogels hun angst voor mensen en waagden zich in de takken. Paul kneep zijn ogen samen en kon er nu twee ontwaren. Ze keken een tijdje angstig om zich heen en vestigden vervolgens hun aandacht op de groene slijmappelen.

Paul smakte met zijn lippen. Als er toch eens zo'n groene vrucht vlak voor zijn kooi mocht vallen... Hij genoot desondanks van het zichtbare plezier dat de apen hadden in het feit dat ze voedsel voor zichzelf hadden gevonden en de Vietnamezen te slim af waren.

Een schot verscheurde de relatieve middagstilte. Paul zag een van de aapjes opspringen en naar beneden vallen. Het diertje viel binnen de palissade op de grond.

Een tweede schot miste doel: de andere makaak ontsprong de dans. Terwijl er een derde knal klonk, zag Paul een van de bewakers naar de houten omheining hollen. Met een stomp van de loop van zijn karabijn controleerde hij of de aap dood was, tilde hem toen aan zijn staart omhoog en liep triomfantelijk roepend terug naar zijn kameraden. Het was Stierennek, zag Paul.

De soldaat voelde dat Paul naar hem keek, bleef staan en wees naar de dode aap, die aan zijn eigen staart hing als een gehangene aan een zelfgeknoopt touw. Een waarschuwing of een misplaatste grap? Hij riep iets onverstaanbaars, lachte humorloos en liep verder.

Paul wist dat de rest van de middag geen dier zich meer in de bomen naast het kamp zou wagen, tot de herinnering aan de nabijheid van de dood de verleiding van het overhangend fruit niet meer kon overschaduwen.